

Johannes Myyrä

Liput liehuen

Itsenäinen Suomi viettää juhluvuottaan ja monet suomalaiset marssivat liput liehuen kohti totalitarismia, josta pitää häveliäästi puhua "populismina". Monen therapeialaisen tuntema koulutuspsykoanalytikko Olga Marlinová on elänyt kahdessa totalitaarisessa järjestelmässä ennen pakenemistaan Prahasta New Yorkiin. Hän eli lapsuutensa natsien miehittämässä maassa. Hänen nuoruudessaan vallanpitäjinä Tšekissä olivat Neuvostoliiton panssareillaan tukemat kommunistit. Nyt hän on julkaissut esseensä totalitaarisesta mentaliteetista sosiaalista tiedostamatonta käsittelevässä esseekokoelmassa (Marlin 2016).

Miettiessään omaa traumatisoitumistaan hän joutui pohtimaan, mikä sai ihmiset totalitaarisessa järjestelmässä luopumaan vapautestaan ja oikeuksistaan. Hän päättelee, että siihen johtivat sosiaaliseen tiedostamattomaan torjutut tai poisheitetyt käsittelemättömät historialliset traumat. Hänen teoreettisina lähtökohtinaan ovat Freudin näkemys ryhmäpsykologiasta, Bionin teoria perusolettamusryhmistä, Frommin sosiaalisen tiedostamattoman käsite, Foulkesin ryhmäteoriat ja Hopperin ajatus neljännessä perusolettamuksesta. Nuo kaikkihan ovat rakkaita ja vilkkaaseen keskusteluun virittäviä teorioita myös suomalaisten psykoanalyttikkojen tapaamisissa yli puolue rajojen. Heidän teorioihinsa liitetään meillä mielellään myös Vamik Volkanin ja Bracha Ettingerin tuotannon syvälinen tuntemus. Martti Siiralaa ei tietenkään saa enää mainita.

Tšekissä natsivallan aikaiset nöyrytykset, terrori, uhriutumisen, juutalaisten tuhoamisen jättämä syyllisyys saivat suuren osan kansasta etsimään kommunismista ja sen tulevaisuuden unelmista lohduttavaa suurta äitiä, syyliä,

johon sulautua. Siinä järjestelmässä ihmisten oli luovuttava tärkeistä autonomian alueista, ja siitä oli seurauksena pelko, opittu avuttomuus, jämäkkyuden, aloitekyvyn ja vastuuntunnon menettäminen. Hyökkäävyys kääntyi itseä vastaan tai sijoitettiin toisiin ihmisiin ja ryhmiin. Julkinen ja yksityinen persoona eriytyivät toisistaan. Omia ajatuksia uskallettiin esittää ilmiantojen pelossa vain perhepiirissä ja läheisten ystävien tapaamisissa. Moraalinen relativismi, vieraantumisen, vastuuttomuus, hyvä veli -järjestelmä, ja korruptio lisääntyivät.

Vaikka ajat ovat muuttuneet ja Olgakin on palannut Prahaan, monet vanhat asenteet elävät sitkeinä yksilöissä, virallisissa järjestelmissä, ryhmissä ja puolueissa. Monet tuntevat edelleen epäluuloa erilaisia toisia kohtaan. He suosivat vanhoja kontakteja ja suljettuja sosiaalisia ja ammatillisia ryhmiä. He eivät luota poliittisiin johtajiin ja "eliittiin", joita he pitivät korruptoituneena ja "kansasta" vieraantuneena. Hiljainen vastarinta ilmenee lähinnä keskustelun ja osallistumisen välttämisenä, ja omia näkemyksiä esitellään vain ystävä- ja perhepiirissä. Taakkasiirtymänä tämä näkyy myös kaiken uuden ja muutoksen vastustuksena. Ihmiset ovat oppineet, että passiivisuus ja puhumattomuus ovat turvallisin tapa elää. Tšekit pelkäävät edelleen auktoriteetteja ja alistuvat helposti hallittaviksi. Ennen lääkärit,

opettajat ja byrokraatit olivat tiukkoja, karkeita ja rankkaisevia. Häpeärangaistus oli kodeissa ja kouluissa suosittu kasvatusmenetelmä. Palattuun opettajaksi Kaarlen yliopistoon Olga hämmästyti huomattavasti opiskelijoiden pelkäävän esittäviä eriäviä mielipiteitä tai kriittisiä näkemyksiä oppimateriaalista ja opetusmenetelmistä. Hän joutui myös kokemaan, miten patriarkaatit on yhä elävää todellisuutta saadessaan huomautuksen liiallisesta aktiivisuudestaan tiedekunnan kokouksissa. Naisten oletettiin puhuvan vasta, kun miehet suvaitsevat kysyä heiltä jotakin. Eräänä päivänä Olga joutuikin sitten huomaamaan, ettei hänellä ollut enää luentoja lukuvuoden opetusohjelmassa.

Kyllä tuo nyt suomalaisten korvissa kuulostaa kovin vieraalta. Eihän meillä ole koskaan ollut totalitaarista järjestelmää yhtenäiskulttuureineen, suurten johtajien kaipuineen ja kollektiivisesta tietoisuudesta torjuttuina traumoineen. Mitä nyt muka merkittävät muutama Mannerheim ja Kekkonen, joku mestariksi julistettu ”kansan”-johtaja ja sutkauksia lateleva poliitikko, jota virallisen ideologian mukaan tulee pitää humoristina. Meilläähän ainakin turvananojista saa puhua vapaasti ja villisti nimettömänä netissä. Meilläähän ei ole torjuttuja kansallisia traumoja, ja jos nyt jotakin on jäänyt esimerkiksi sisällissodasta kaivelemaan, sen muistelemisen kieltää miehekäs ministeri. Ei meillä ole tarvetta historian tunkioiden kaivelemaan, ja siksi kannattaakin vähentää historian ja muiden humanististen aineiden opiskelua

kouluissa. Tiedeuskosta on päästävä eroon eikä tiedemiesten kannanottoja pidä ottaa turhan vakavasti.

Meillähän riemu raikuu terapeuttipöydille esittäessä kärkeviä kommenttejaan seminaareissa, joista kauhun tasapaino on saatu torjuttua tiedostamattomaan. Psykoanalyysiin uskotaan enää vain Oulussa, missä yli sata halukasta joutui tilanpuutteen vuoksi jäämään salin ulkopuolelle Pirkko Siltalan luennoissa taakkasiirtymästä viime huhtikuussa. Luento herätti vilkasta keskustelua, jossa satapäinen jäyhä ja hurskaasti vaikenava pohjoispohjalainen yleisö innostui kertomaan omia sosiaalisten katastrofien synnyttämiä traumojaan. Sotien ja sisällissodan kokemukset elivät hetken aikaa niitä kokemattomienkin sukupolven kipeinä psyykkisinä ja ruumiillisina oireina ja tulivat jaetuiksi. Tarvittiin vain korvia, jotka olivat virittyneitä kuulemaan sosiaalista tiedostamatonta.

Mutta eiköhän me analyttikot kuitenkin jatkossakin keskitytään vain kiistelemään, keksittiinkö psykoanalyysi Englannissa vai USA:ssa. Häkki on jo lähtenyt etsimään lintua (Kafka).

Kirjallisuus

Marlin, Olga (2016). Psychoanalytic view of the totalitarian mentality: the case of the Czech experience. Teoksessa Hopper, Earl & Weinberg, Haim (toim.), *The social unconscious in persons, groups, and societies: Volume 2: Mainly foundation matrices*, 81–96. London: Karnac Books.